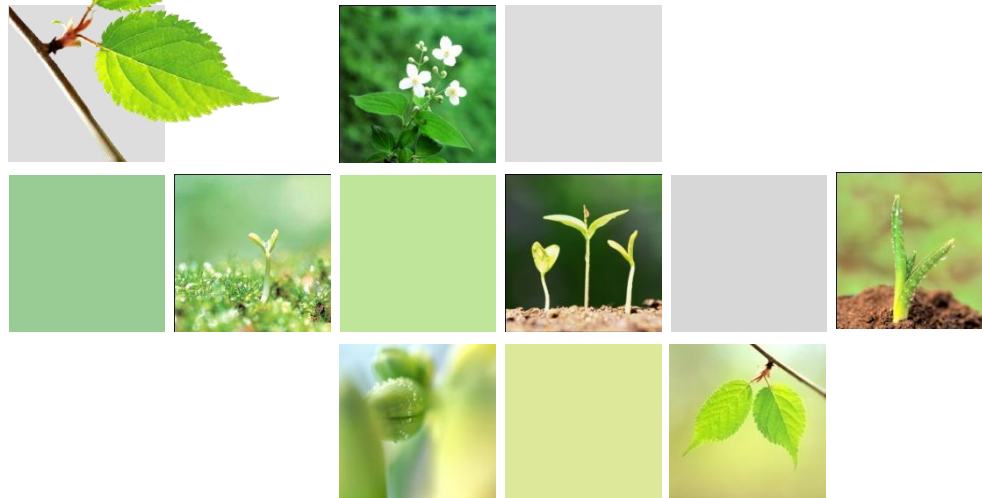

LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO IR KAIMO EKONOMINĖS, SOCIALINĖS IR APLINKOSAUGINĖS SITUACIJOS VERTINIMAS

A. Gapšys, LAEI

- Lietuvos žemės ūkio ir kaimo ekonominės, socialinės ir kaimo aplinkosauginės situacijos vertinimas yra atliktas, atsižvelgiant į kiekvieną ES Reglamento, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP) rengtinių strateginių planų iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) rėmimo taisyklės, projekte numatytą konkretų tikslą.
- Konkrečių tikslų yra 9: 3 tikslai – ekonominiai, 3 tikslai – aplinkosauginiai, 3 tikslai – socialiniai.

Lietuvos žemės ūkio BŽŪP tikslai

1. Remti perspektyvias ūkio pajamas ir ūkių atsparumą visoje ES ir taip užtikrinti geresnį aprūpinimą maistu (a);
2. Labiau orientuotis į rinką ir didinti konkurencingumą, be kita ko, daugiau dėmesio skirti moksliniams tyrimams, technologijoms ir skaitmeninimui (b);
3. Gerinti ūkininkų padėtį vertės grandinėje (c);
4. Padėti švelninti klimato kaitą bei prisitaikyti prie jos ir plėtoti darniąją energetiką (d);
5. Skatinti darnųjį vystymąsi ir veiksmingą gamtos išteklių, tokių kaip vanduo, dirvožemis ir oras, valdymą (e);
6. Padėti apsaugoti biologinę įvairovę, gerinti ekosistemines paslaugas ir išsaugoti buveines bei kraštovaizdžius (f);
7. Pritraukti jaunuosius ūkininkus ir sudaryti palankesnes sąlygas verslo plėtrai kaimo vietovėse;
8. Skatinti užimtumą, augimą, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant bioekonomikos ir darnaus miškų ūkio sektorius;
9. Siekti, kad ES žemės ūkio sektorius labiau atitiktų visuomenės poreikius, susijusius su maistu, sveikatos priežiūra (įskaitant saugius, maistingus ir tvarius maisto produktus), maisto atliekoms ir gyvūnų gerove.

Esamos situacijos vertinimas, atsižvelgiant į tikslą – remti perspektyvias ūkio pajamas ir ūkių atsparumą visoje ES ir taip užtikrinti geresnį aprūpinimą maistu (a)

Rodikliai:

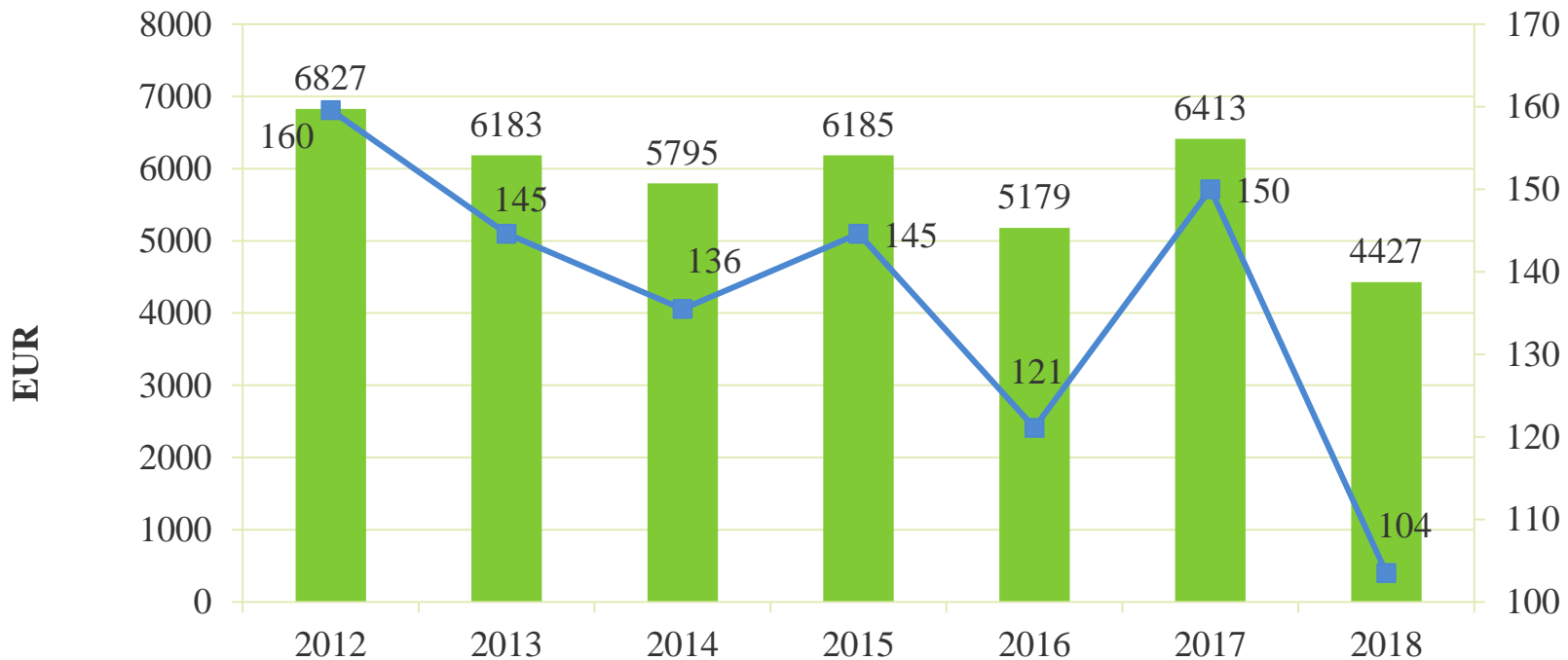
- Žemės ūkio sektoriaus pajamos.
- Žemės ūkio sektoriaus bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas.
- Ūkių pajamos pagal dydį (ekonominį ir fizinį).
- Ūkių, ūkininkaujančių mažiau palankiose vietovėse, pajamos.

Žemės ūkio sektoriaus realiųjų gamybos išteklių pajamos

2012–2018 m. žemės ūkio realiųjų gamybos išteklių pajamos Lietuvoje vidutiniškai sudarė tik 37,2 proc. ES-28 šalių vidurkio. Per 2012–2016 m. laikotarpį šių pajamų indeksas žemės ūkyje mažėjo vidutiniškai 1,3 proc. per metus, o kituose ekonomikos sektoriuose jis augo (paslaugų sektoriuje – vidutiniškai 13,6 proc. per metus, statybos ir pramonės sektoriuose – vidutiniškai po 11,0 proc. per metus).

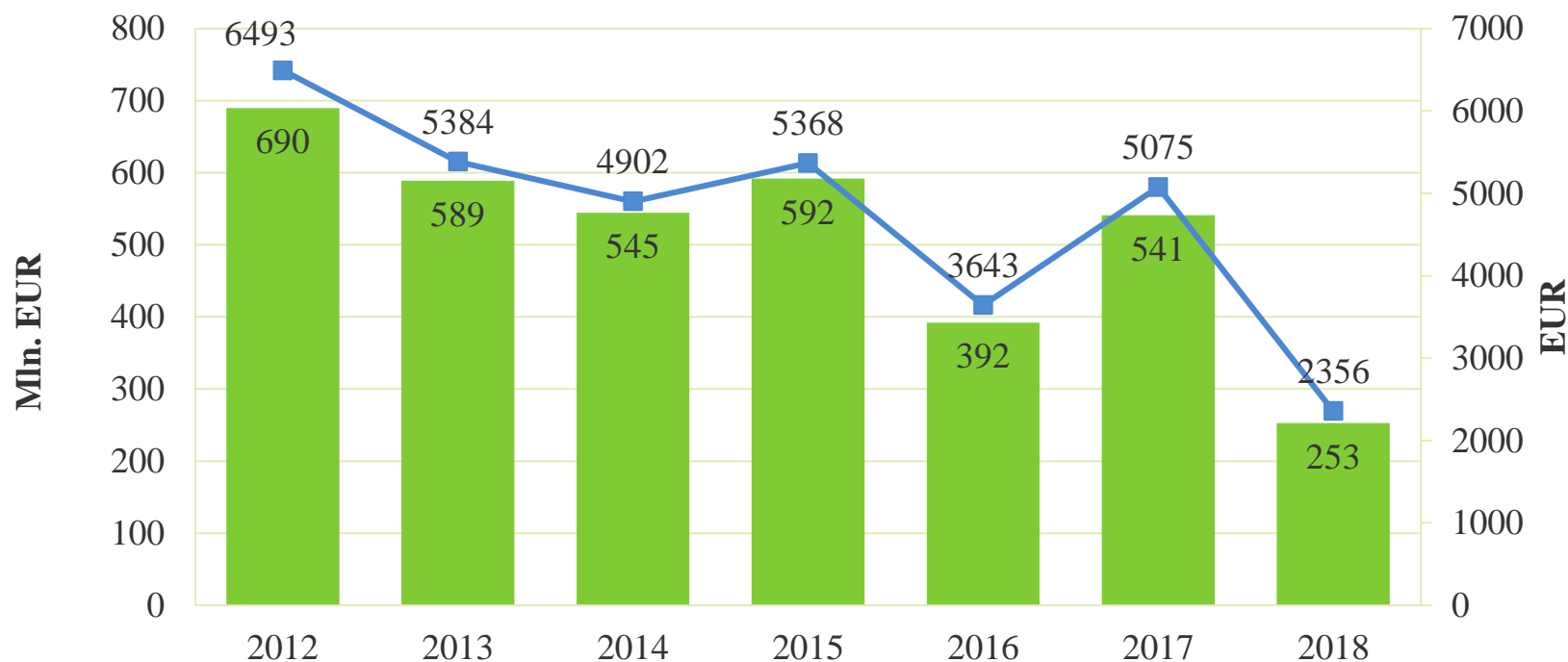
■ Gamybos išteklių pajamos, tenkančios vienam sąlyginiam darbuotojui, EUR

■ Realiųjų gamybos išteklių pajamų indeksas (rodiklis - A)

Žemės ūkio verslo pajamos

2012–2018 m. žemės ūkio verslo pajamos, tenkančios vienam šeimos sąlyginiam darbuotojui, Lietuvoje buvo vidutiniškai 3,1 karto mažesnės nei vidutinės ES-28 šalyse ir sudarė 57,4 proc. darbo užmokesčio darbuotojams visuose šalies ekonomikos sektoriuose.

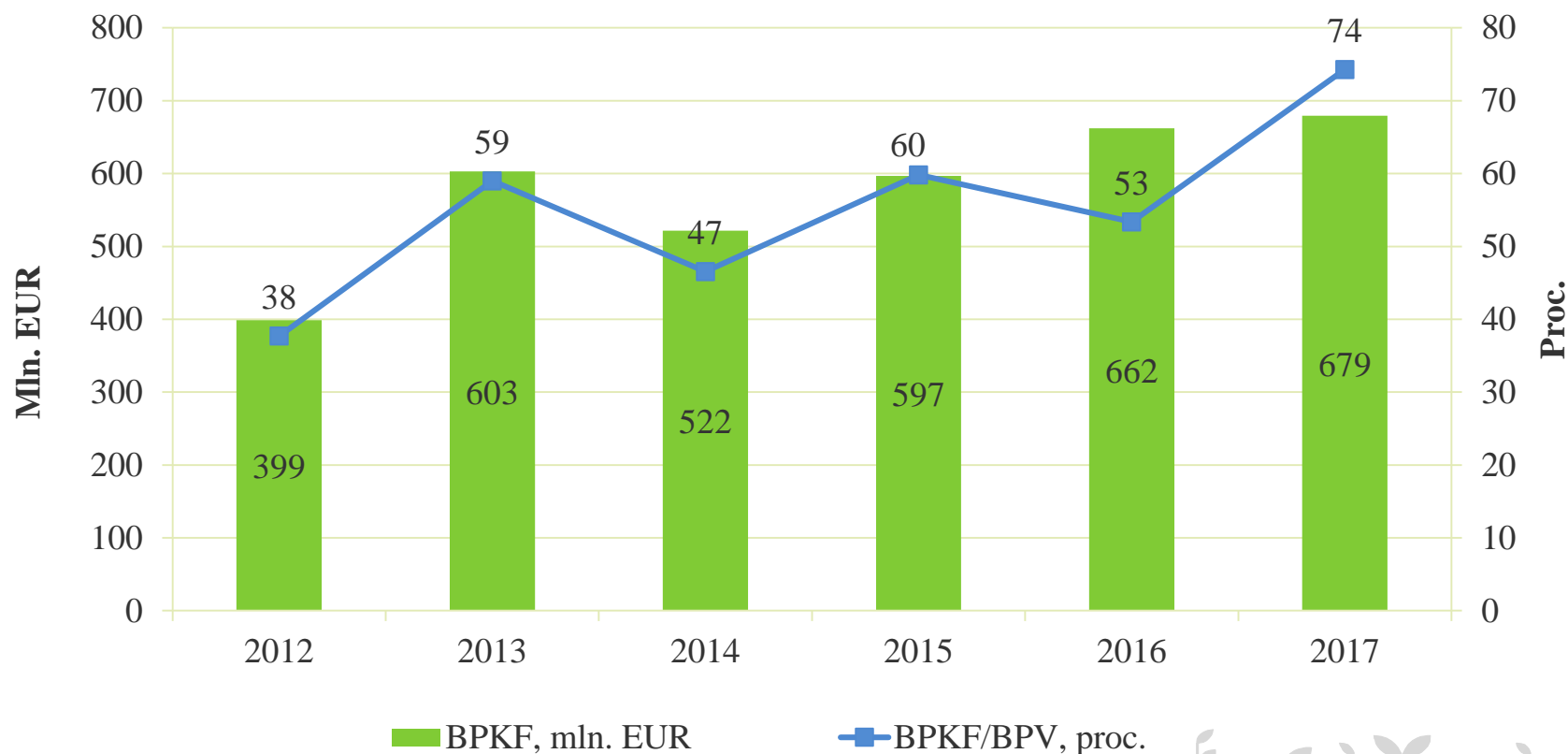
■ Verslo pajamos, mln. EUR ■ Verslo pajamos, tenkančios vienam šeimos sąlyginiam darbuotojui, EUR

Žemės ūkio bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas

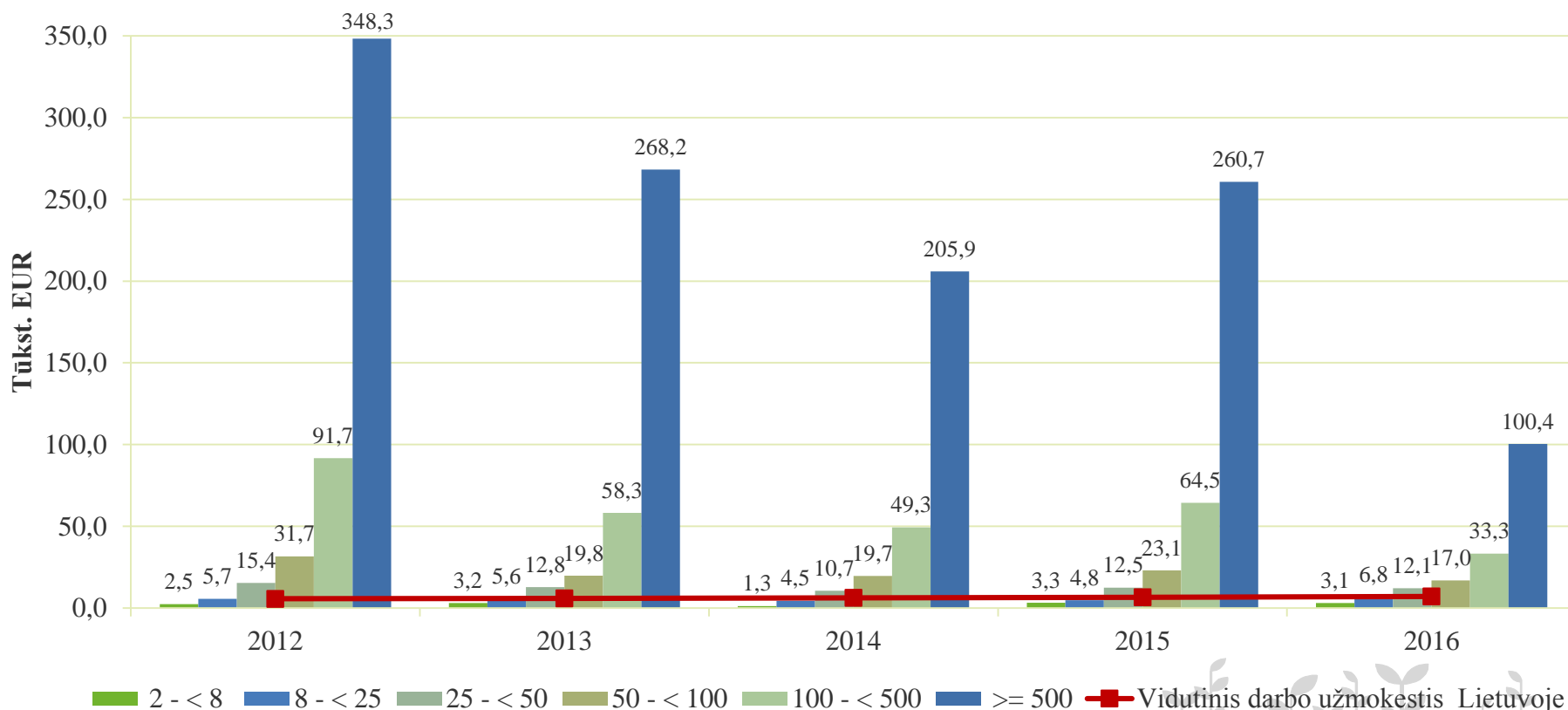
2017 m. šalies žemės ūkyje į bendrojo pagrindinio kapitalo formavimą (BPKF) investuota 679,3 mln. EUR, ir tai sudarė 33 proc. ES-28 šalių vidurkio. 2012–2017 m. didžiausią BPKF išlaidų dalį (vidutiniškai 87,9 proc.) sudarė investicijos į pastatus, transporto priemones, žemės ūkio techniką ir įrengimus.

Ūkininkų ūkių grynosios pajamos, tenkančios vienam šeimos sąlyginiam darbuotojui (pagal ekonominį ūkio dydį)

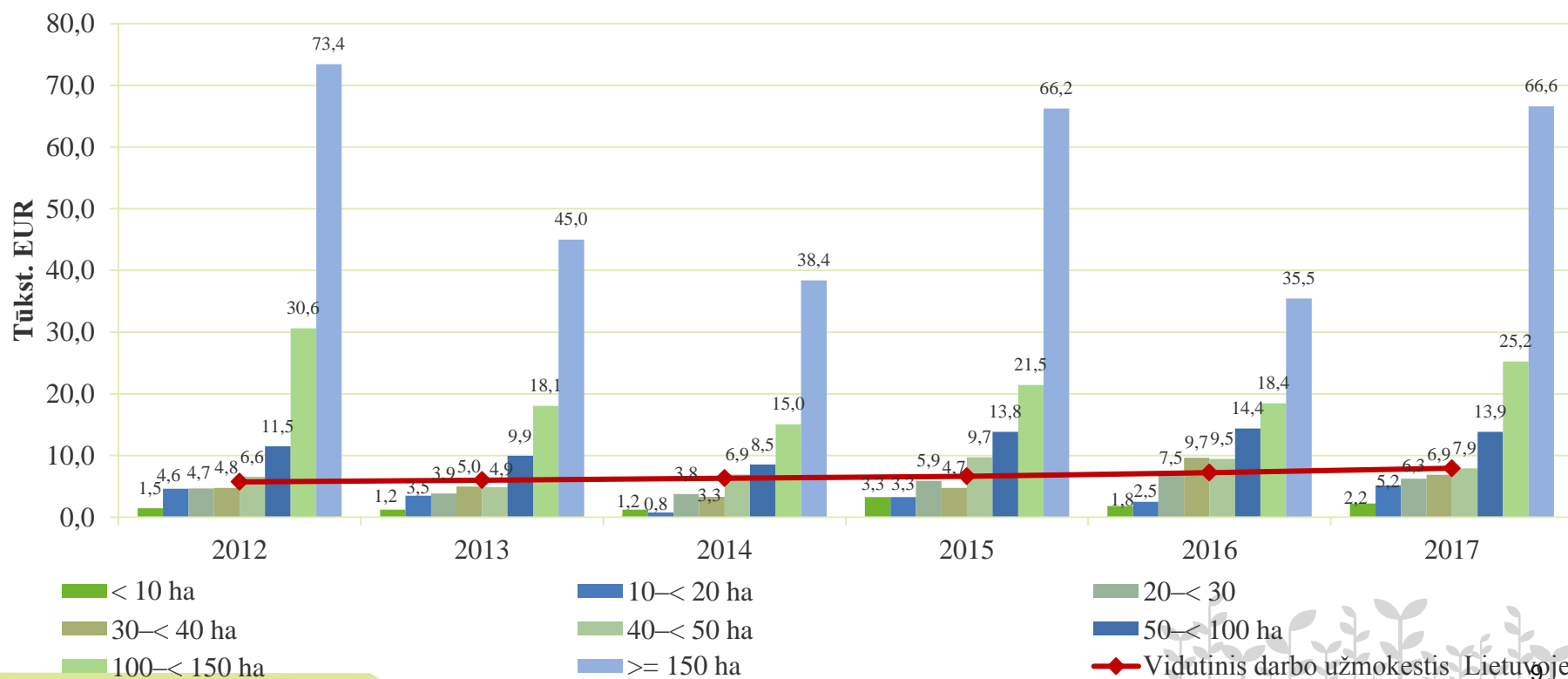
2012–2016 m. Lietuvos ūkininkų ūkių grynosios pajamos, tenkančios vienam šeimos sąlyginiam darbuotojui, sudarė tik 56,1 proc. ES-28 šalių vidurkio. Mažo ekonominio dydžio ūkių grupių (2–8 tūkst. EUR ir 8–25 tūkst. EUR) šios pajamos nesiekė vidutinio darbo užmokesčio šalyje, o didžiausio ekonominio dydžio ūkių grupės (500 tūkst. EUR ir daugiau) – buvo vidutiniškai 38 kartus didesnės.

Ūkininkų ūkių grynosios pajamos, tenkančios vienam šeimos sąlyginiam darbuotojui (pagal fizinį ūkio dydį)

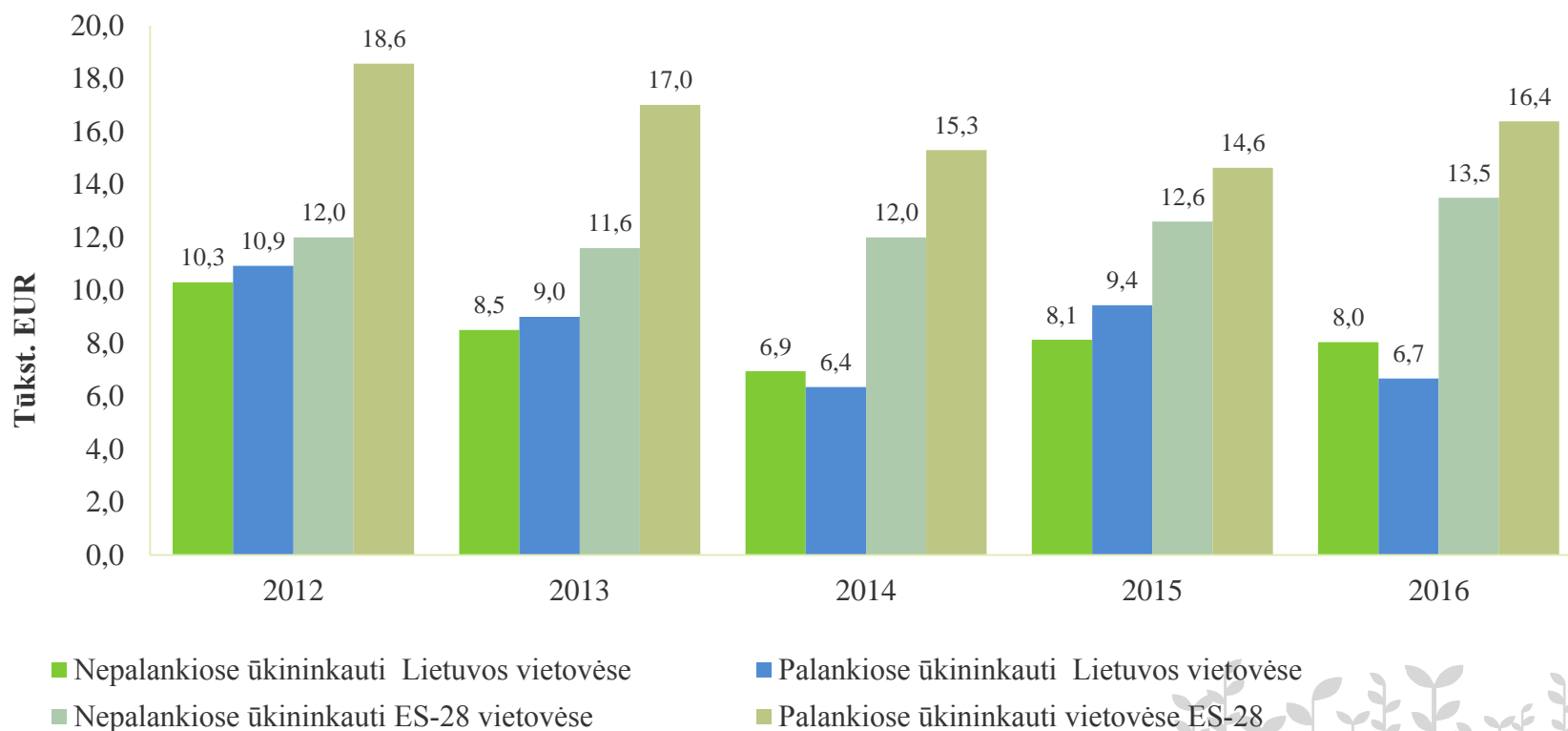
2012–2017 m. didžiausios grynosios pajamos, tenkančios vienam šeimos sąlyginiam darbuotojui, buvo gautos didžiausiuose ūkiuose (nuo 150 ha ir daugiau), o mažiausios – mažiausiuose ūkiuose (iki 10 ha). Atotrūkis tarp mažiausių ir didžiausių ūkių šių pajamų buvo didelis ir vidutiniškai sudarė 29 kartus. Ūkių iki 40 ha grynosios pajamos nesiekė vidutinio darbo užmokesčio šalyje, o ūkių nuo 150 ha ir daugiau – buvo vidutiniškai 8,3 karto didesnės. 8-25 tūkst. grynosios pajamos 1 šeimos sąlyg. nariui buvo 31,1 proc. mažesnės už ES-28, o 500 ir > 2,6 karto didesnės už ES 28.

Ūkininkų ūkių, ūkininkaujančių mažiau palankiose vietovėse, pajamos

2012–2016 m. ūkininkų ūkių, vykdančių veiklą nepalankiose ūkininkauti vietovėse, grynosios pajamos, tenkančios vienam šeimos sąlyginiam darbuotojui, vidutiniškai sudarė 68 proc. ES-28 šalių vidurkio ir, palyginti su šalies ūkininkų ūkių, vykdančių veiklą palankiose ūkininkauti vietovėse, skyrėsi nežymiai, o atskirais metais (2014 ir 2016 m.) buvo net didesnės. Šiems ūkiams mokama kompensacinė parama leido išlaikyti nuolatinės pajamas.

Esamos situacijos vertinimas, atsižvelgiant į tikslą – labiau orientuotis į rinką ir didinti konkurencingumą, be kita ko, daugiau dėmesio skirti moksliniams tyrimams, technologijoms ir skaitmeninimui (b)

Rodikliai:

- Pagrindiniai žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (pirminio sektoriaus) rodikliai – bendroji pridėtinė vertė, užimtųjų skaičius, darbo našumas.
- Žemės ūkio bendras gamybos veiksmų produktyvumas.
- Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais rodikliai.
- Žemės ūkio sektoriaus analizė (ūkių struktūra, vidutinis ūkio dydis, sąlyginių gyvulių skaičius, ūkių valdytojų amžiaus struktūra, ūkių valdytojų pasirengimas ūkininkauti).

Bendroji pridėtinė vertė, sukurta žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje (pirminiame sektoriuje)

2017 m. Lietuvos žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje sukurta pridėtinė vertė sudarė 3,5 proc. šalies bendrosios pridėtinės vertės. Per 2012–2017 m. laikotarpį bendroji pridėtinė vertė, sukurta antriniame ir tretiniame sektoriuose, augo žymiai sparčiau, todėl bendrosios pridėtinės vertės, sukurtos pirminiame sektoriuje, dalis mažėjo. Tretiniame sektoriuje sukurta vertė žymiai mažesnė 1,7 k. nei ES-28

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Pokytis 2017 m., palyginti su 2012 m., proc. punktai
Bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR	30165,2	31690,1	33067,6	33716,6	34957,9	37916,6	–
Pagal ekonominės veiklos rūšis:							
pirminiame sektoriuje, proc.	4,4	3,9	3,8	3,8	3,4	3,5	–0,9
žemės ūkyje, proc.	3,9	3,3	3,1	3,3	2,8	n. d.	–1,1*
miškininkystėje ir medienos ruošoje, proc.	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	n. d.	0,0*
antriniame sektoriuje, proc.	30,8	30,1	30,4	29,6	28,7	29,0	–1,8
maisto pramonėje, proc.	4,6	4,6	4,5	4,3	4,1	3,9	–0,7
tretiniame sektoriuje, proc.	64,8	66,0	65,8	66,6	67,9	67,6	2,8
apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikloje, proc.	1,4	1,4	1,4	1,5	1,7	1,7	0,3

*Pokytis 2016 m., palyginti su 2012, proc. punktai.

Užimtieji žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje (pirminiame sektoriuje)

2017 m. Lietuvos žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje dirbo 105,2 tūkst. asmenų, kurie sudarė beveik 8 proc. visų užimtųjų. 2017 m., palyginti su 2012 m., pirminiame sektoriuje dirbančių asmenų dalis užimtumo struktūroje sumažėjo 1,0 proc. punktu. Žymiai viršijo ES-28 šalių vidurkį 2017-1,7 karto

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Pokytis 2017 m., palyginti su 2012 m., proc. punktai
Užimtųjų skaičius, tūkst.	1274,9	1291,9	1317,8	1334,7	1361,2	1354,1	–
Pagal ekonominės veiklos rūšis:							
pirminiame sektoriuje, proc.	8,8	8,4	9,2	9,1	8,0	7,8	–1,0
antriniame sektoriuje, proc.	25,1	25,5	24,7	25,0	25,1	25,1	0,0
treiniame sektoriuje, proc.	66,1	66,1	66,1	65,9	66,9	67,1	1,0

*Pokytis 2016 m., palyginti su 2012, proc. punktai.

Darbo našumas žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje (pirminiame sektoriuje)

Per 2012–2017 m. laikotarpį darbo našumas Lietuvos žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje buvo mažiausias tarp visų ekonomikos sektorių ir žymiai mažesnis nei vidutinis visuose šalies ekonomikos sektoriuose (2017 m. – 2,2 karto). Darbo našumas Lietuvos pirminiame sektoriuje išliko žymiai mažesnis nei vidutinis ES-28 šalyse (2017 m. – 1,7 karto).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Darbo našumas	23660,7	24530,0	25092,8	25261,0	25681,5	28001,1
Pagal ekonominės veiklos rūšis:						
pirminiame sektoriuje	11959,1	11514,7	10373,8	10648,4	11025,5	12497,4
antriniame sektoriuje	29030,8	28915,8	30879,2	29799,3	29298,1	32313,1
treiniame sektoriuje	23179,6	24494,1	24968,3	25544,4	26068,3	28182,8

Užimtieji pagal ekonominės veiklos rūšis

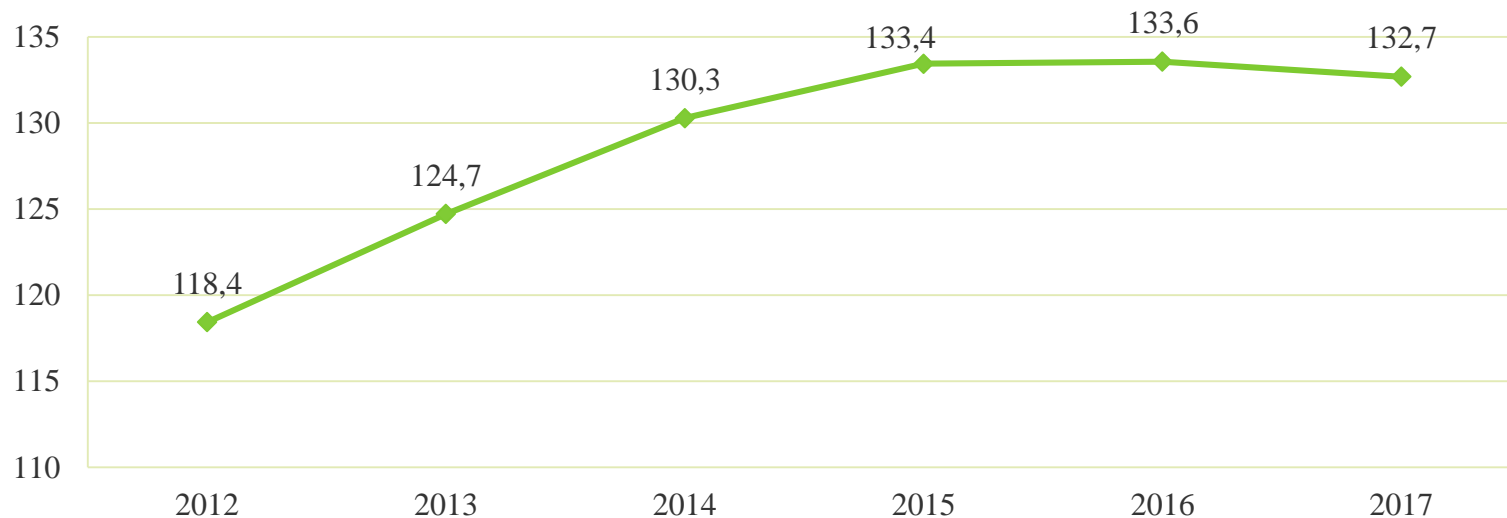
2017 m. Lietuvos žemės ūkyje dirbo 6,7 proc., miškininkystėje ir medienos ruošoje – 1,0 proc., maisto pramonėje – 3,0 proc., apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikloje – 2,5 proc. visų šalies užimtųjų. 2017 m., palyginti su 2012 m., šiose ekonominėse veiklose dirbančių asmenų skaičius pakito nevienodai: žemės ūkyje – sumažėjo, o miškininkystėje ir medienos ruošoje, maisto pramonėje ir turizme – padidėjo.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Vidutinis metinis pokytis, proc.
Užimtųjų skaičius	1275,7	1292,8	1319,0	1334,9	1361,4	1354,8	–
žemės ūkyje, tūkst.	98,4	95,5	105,8	105,3	94,0	90,9	–1,3
miškininkystėje ir medienos ruošoje, tūkst.	12,7	12,2	13,8	13,8	12,7	13,1	0,9
maisto pramonėje, tūkst.	40,4	40,5	41,4	39,4	38,7	40,9	0,3
apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikloje, tūkst.	32,2	33,5	33,7	34,0	35,5	34,4	1,4
žemės ūkyje, proc.	7,7	7,4	8,0	7,9	6,9	6,7	–
miškininkystėje ir medienos ruošoje, proc.	1,0	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0	–
maisto pramonėje, proc.	3,2	3,1	3,1	3,0	2,8	3,0	–
apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikloje, proc.	2,5	2,6	2,6	2,5	2,6	2,5	–

Žemės ūkio sektoriaus bendras gamybos veiksnių produktyvumas

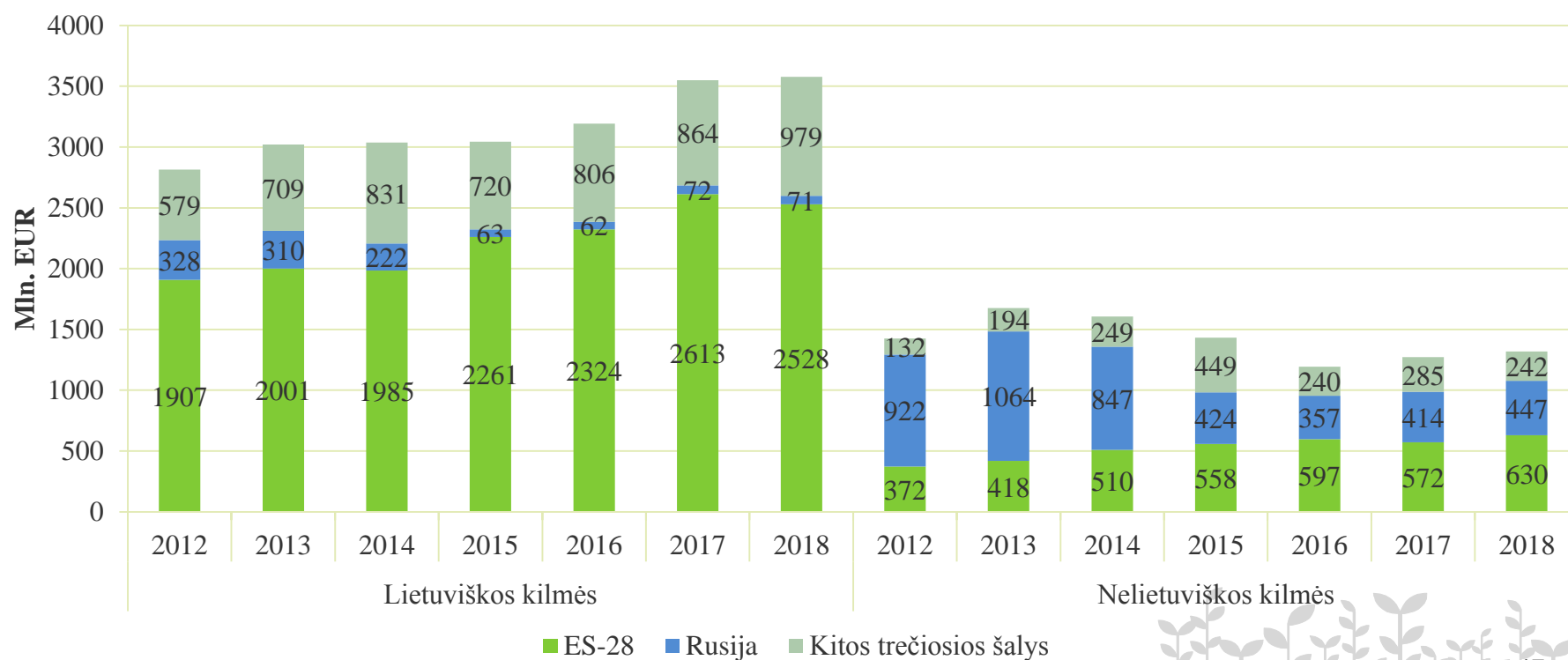
Per 2012–2017 m. laikotarpį Lietuvoje žemės ūkio bendras gamybos veiksnių produktyvumo indeksas (kai 2005=100) buvo teigiamas ir 2017 m. siekė 133. Šalies ūkiai didino produktyvumą, gerindami gamybos valdymą ir organizavimą, logistiką, infrastruktūrą, investuodami į kapitalą, diegdami ir panaudodami naujas technologijas, taikydami masto ekonomiją. Lietuva viena iš lyderių, t.y. užėmė 2 vietą tarp visų ES šalių (gamybos augimas ir mažėjantis užimtųjų skaičius ž.ū.)

Užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais (1)

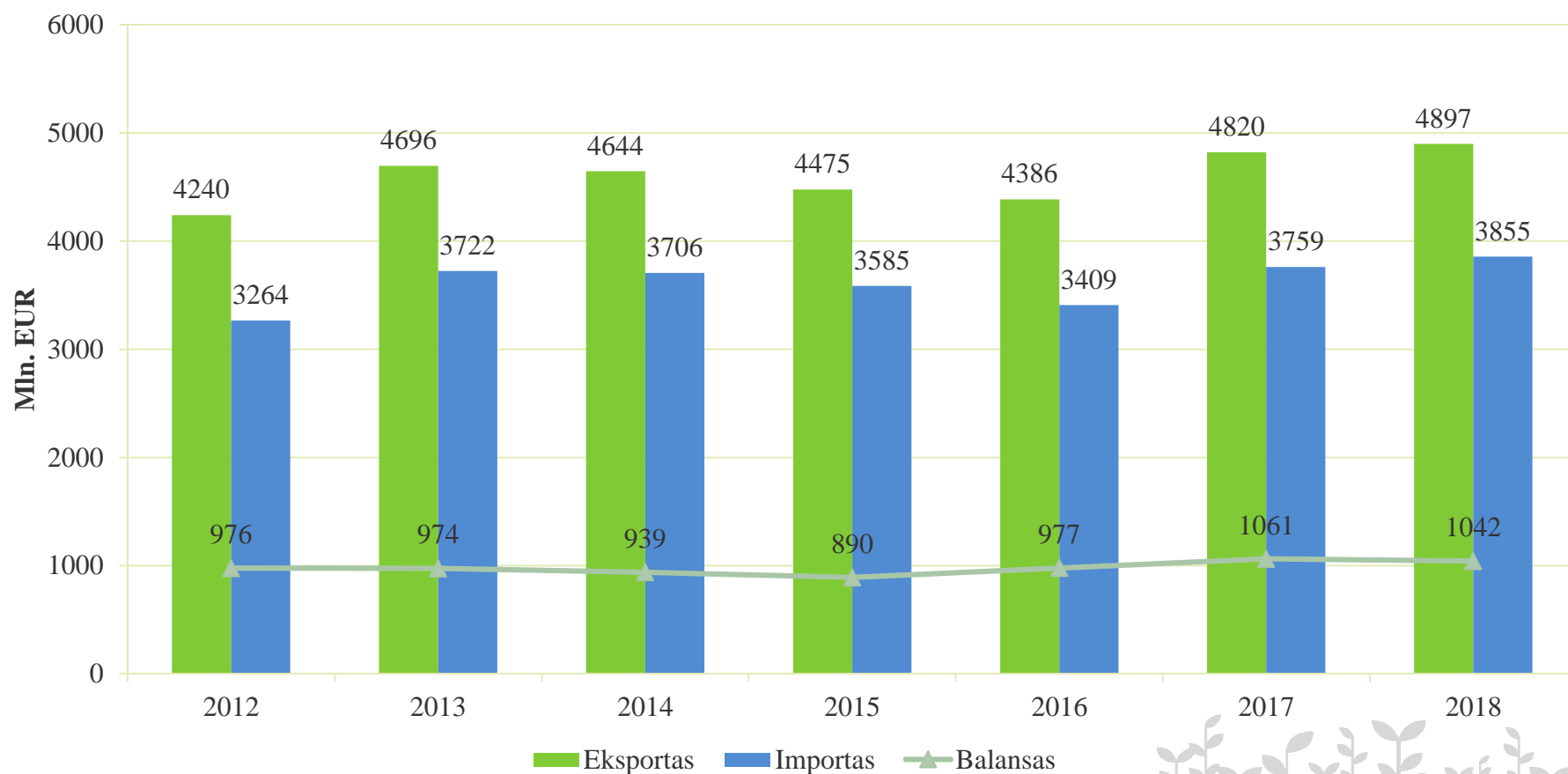
Lietuvos žemės ūkio produkcijos gamybos potencialas viršija vidaus paklausą, todėl perteklinė produkcija yra eksportuojama. 2018 m., palyginti su 2012 m., šalies žemės ūkio ir maisto produktų eksportas padidėjo 15,5 proc., o lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporto dalis į trečiąsias šalis (be Rusijos) padidėjo nuo 21 iki 27 proc.

Užsienio prekyba žemės ūkiu ir maisto produktais (2)

2018 m., palyginti su 2012 m., žemės ūkiu ir maisto produktų importas padidėjo 18,1 proc. Per visą 2012–2018 m. laikotarpį užsienio prekybos balansas žemės ūkiu ir maisto produktais išliko teigiamas.

Žemės ūkio sektoriaus analizė – ūkių struktūra

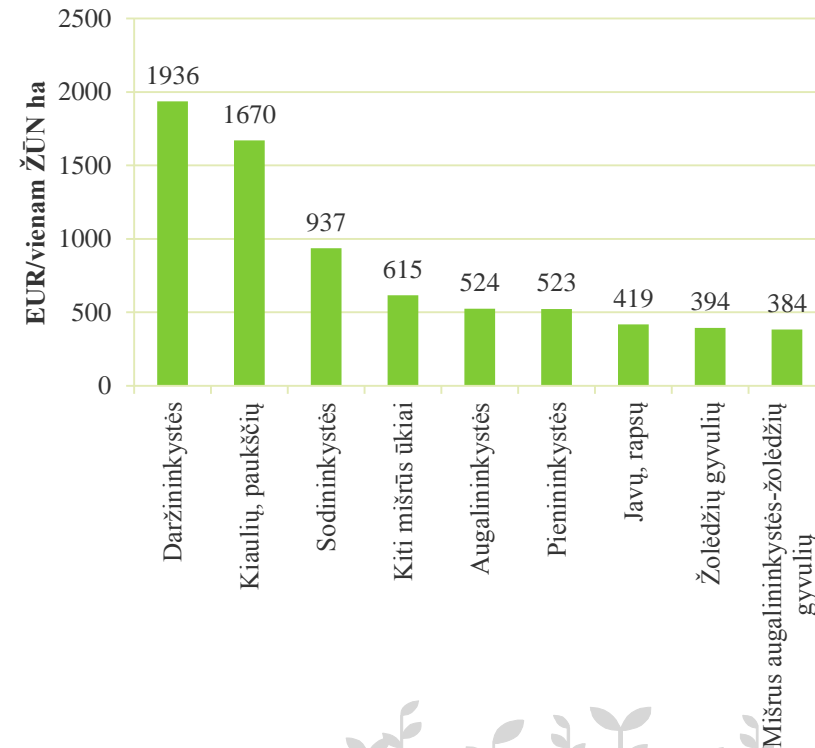
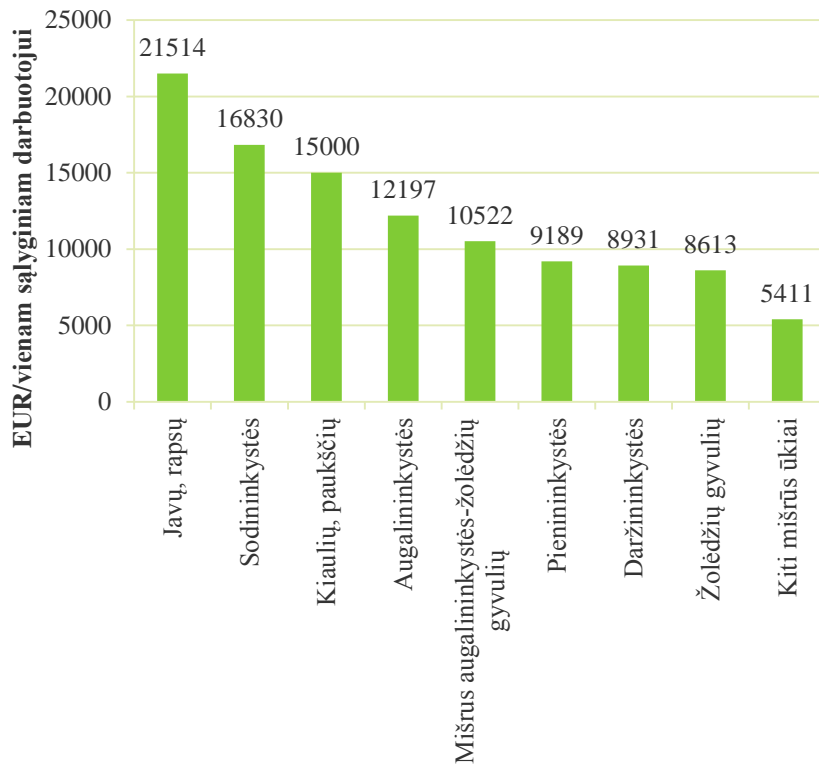
- 2016 m., palyginti su 2010 m., bendras ūkių skaičius Lietuvoje sumažėjo beveik vienu ketvirtadaliu – nuo 199,9 iki 150,3 tūkst. Daugiausia veiklą baigė smulkūs ūkiai, o stambūs ūkiai tapo dar stambesni. Per 2010–2016 m. laikotarpį labiausiai sumažėjo smulkiausių ūkių – ūkių, turinčių 2–5 ha ir mažiau kaip 2 ha naudojamų ŽŪN, o labiausiai padidėjo stambių ūkių – ūkių, turinčių 200–300 ha ir 400–500 ha naudojamų ŽŪN.
- Per 2010–2016 m. laikotarpį smulkių ūkių valdomas naudojamų ŽŪN plotas mažėjo, o stambių ūkių – didėjo. 2010 m. stambūs ūkiai, turintys 100 ha ir daugiau naudojamų ŽŪN, sudarė 1,9 proc. visų ūkių ir valdė 41,6 proc. visų naudojamų ŽŪN, o 2016 m. šie ūkiai sudarė 3,5 proc. visų ūkių ir valdė pusę (50,1 proc.) visų naudojamų ŽŪN.
- 2016 m. daugiau kaip trys ketvirtadaliai visų ūkių (75,9 proc.) buvo priskiriami mažiausio ekonominio dydžio grupėms (mažiau kaip 8000 EUR standartinės produkcijos), tačiau šių ūkių skaičius, palyginti su 2010 m., žymiai sumažėjo – 34,3 proc. Beveik vienas penktadalis visų ūkių (24,1 proc.) buvo priskiriama didesnio ekonominio dydžio grupėms (daugiau kaip 8000 EUR standartinės produkcijos), šių ūkių skaičius, palyginti su 2010 m., padidėjo 37,6 proc.

Ūkininkų ūkių bendroji pridėtinė vertė pagal ūkininkavimo kryptį vidutiniškai 2012–2017 m. (vienam sąlyginiam darbuotojui ir vienam ŽŪN ha)

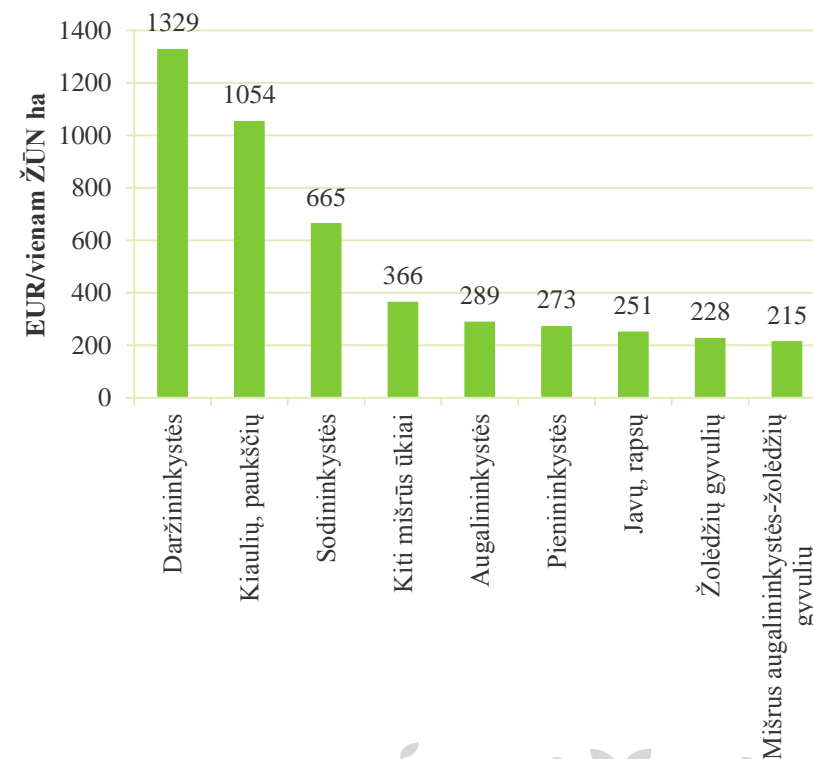
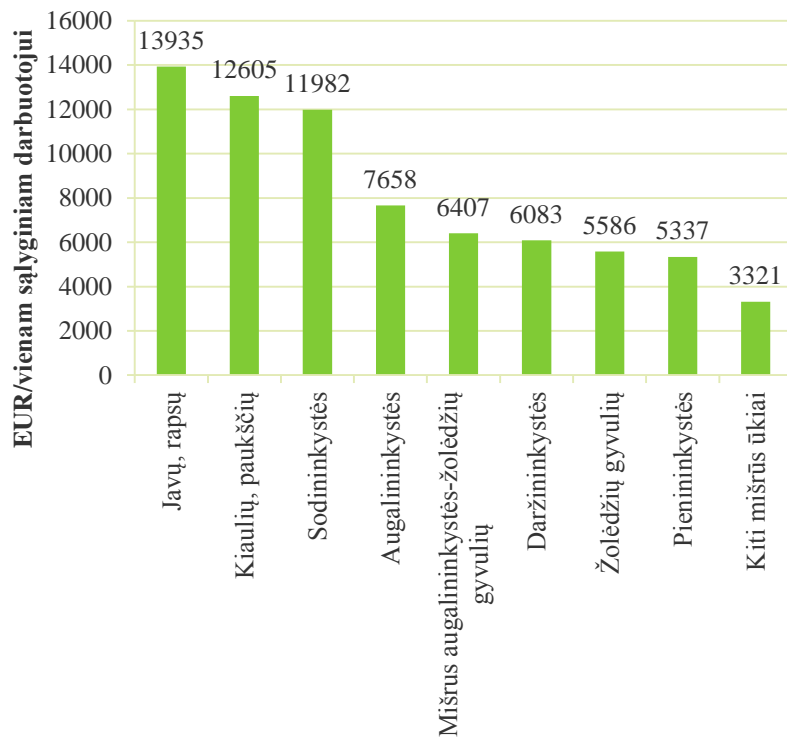
2012–2017 m. vidutiniškai daugiausia bendrosios pridėtinės vertės, tenkančios vienam sąlyginiam darbuotojui, buvo sukurta javų ir rapsų ūkiuose, o bendrosios pridėtinės vertės, tenkančios vienam ŽŪN ha – daržininkystės ūkiuose.

Ūkininkų ūkių grynoji pridėtinė vertė pagal ūkininkavimo kryptį vidutiniškai 2012–2017 m. (vienam sąlyginiam darbuotojui ir vienam ŽŪN ha)

2012–2017 m. vidutiniškai daugiausia gryniosios pridėtinės vertės, tenkančios vienam sąlyginiam darbuotojui, buvo sukurta javų ir rapsų ūkiuose, o bendrosios pridėtinės vertės, tenkančios vienam ŽŪN ha – daržininkystės ūkiuose.

Žemės ūkio sektoriaus analizė – vidutinis ūkio dydis

Per 2010–2016 m. laikotarpį didėjo tiek vidutinis fizinis, tiek ekonominis ūkio dydis. 2016 m., palyginti su 2010 m., vidutinis ūkio dydis pagal naudojamų ŽŪN plotą padidėjo nuo 13,7 iki 19,6 ha, ir tam įtakos turėjo sparčiai mažėjantis smulkių ūkių, turinčių nuo 1 iki 10 ha naudojamų ŽŪN, skaičius. Per tą patį laikotarpį vidutinis ekonominis ūkio dydis, išreikštas standartinės produkcijos verte, išaugo 1,9 karto. 2016 m. Lietuvoje vidutinis fizinis ūkio dydis buvo 18 proc. didesnis nei vidutinis ES-28 šalyse, o vidutinis ekonominis ūkio dydis – 2,3 karto mažesnis nei vidutinis ES-28 šalyse.

	2010	2013	2016	Pokytis 2016 m., palyginti su 2010 m., proc.
Vidutinis fizinis ūkio dydis, ha	13,7	16,8	19,6	43,1
Vidutinis ekonominis ūkio dydis, išreikštas standartinės produkcijos verte, EUR/vienam ūkiui	7634,8	11171,3	14809,8	1,9*
Darbuotojų skaičius vidutiniškai viename ūkyje	1,8	1,7	1,7	-5,6
Sąlyginių darbuotojų skaičius vidutiniškai viename ūkyje	0,7	0,8	1,0	42,9

Žemės ūkio sektoriaus analizė – sąlyginių gyvulių skaičius

Per 2010–2016 m. laikotarpį sąlyginių gyvulių (SGV) skaičius kito netolygiai: 2013 m., palyginti su 2010 m., jis sumažėjo (6,8 proc.), o 2016 m., palyginti su 2013 m. – šiek tiek padidėjo (1,3 proc.). Per 2010–2016 m. laikotarpį gyvulių tankis Lietuvoje buvo vienas iš mažiausių tarp ES šalių ir daugiau kaip 2 kartus mažesnis nei vidutinis ES-28 šalyse (2010 m. – 2,6 karto, 2013 m. – 2,5 karto, 2016 m. – 2,6 karto).

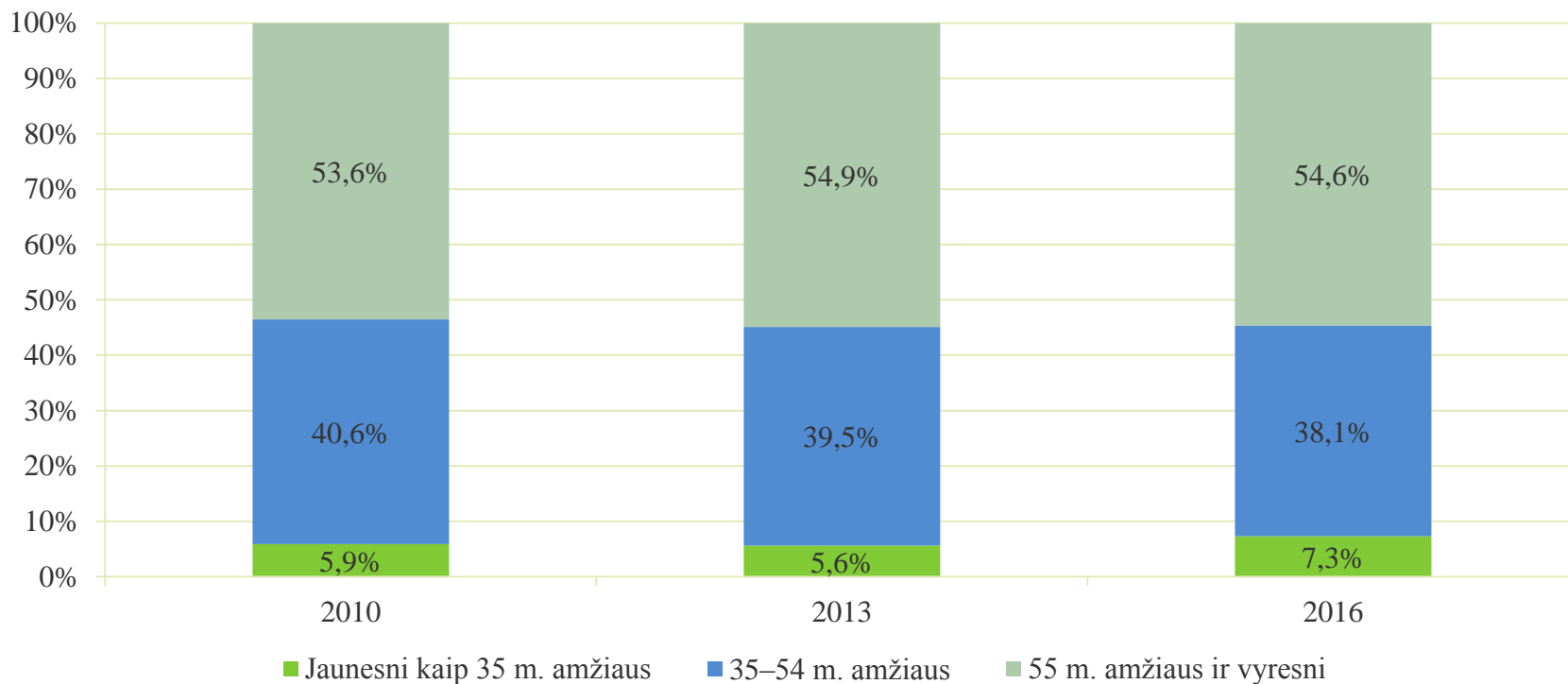
	2010	2013	2016	Pokytis 2016 m., palyginti su 2010 m., proc.
Sąlyginis gyvulių skaičius	900080	838750	849990	–5,6
Gyvulių tankis, SGV/ha	0,33	0,29	0,29	–11,4

Žemės ūkio sektoriaus analizė – ūkių valdytojų amžiaus struktūra

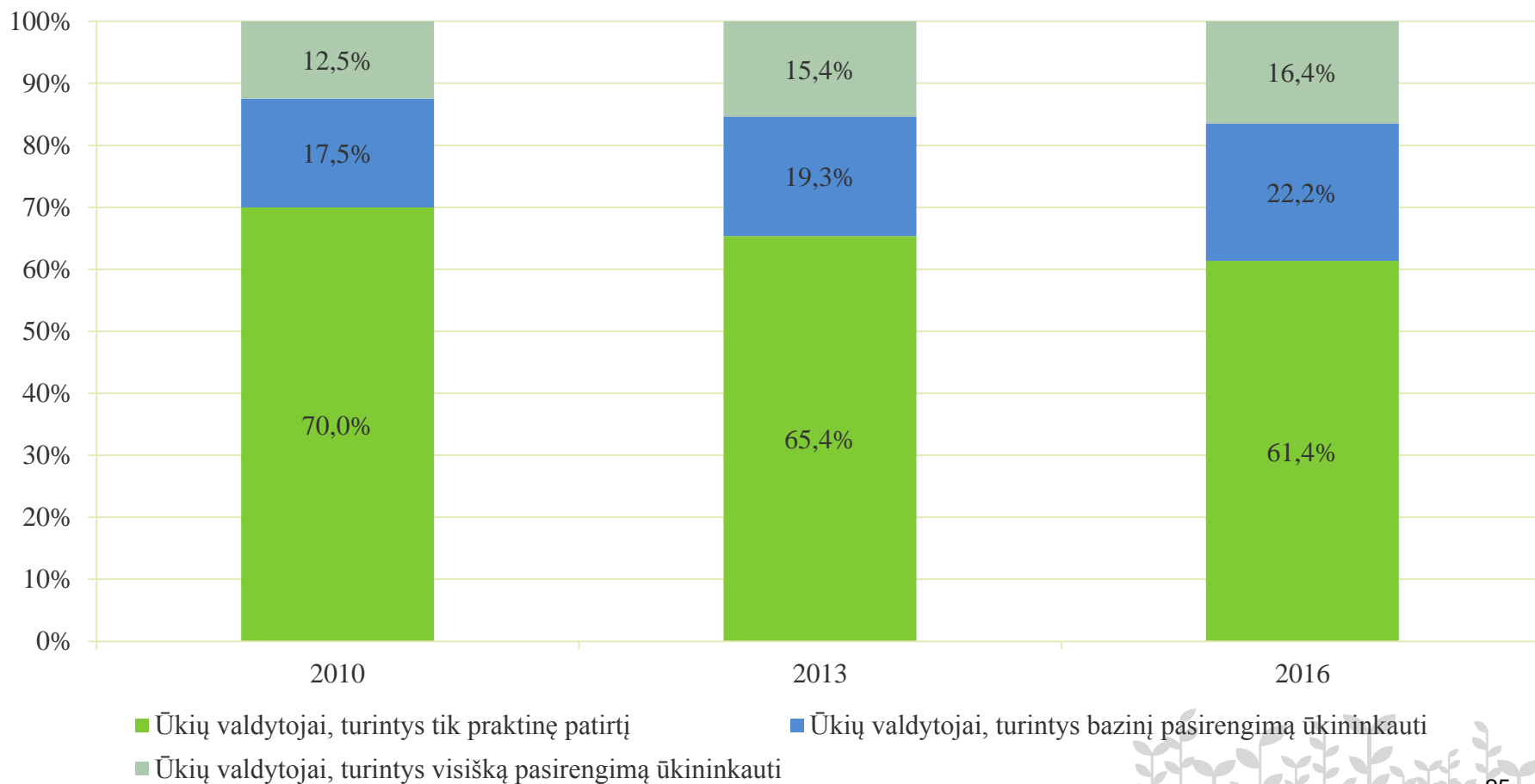
Ūkių valdytojų amžiaus struktūroje atsispindi agrarinės visuomenės senėjimo problema. Per 2010–2016 m. laikotarpį didžiausią ūkių valdytojų dalį (daugiau kaip 50 proc.) sudarė 55 m. amžiaus ir vyresni asmenys. Vertinant ūkių valdytojų amžiaus struktūros pokyčius, pastebėtini ir teigiami poslinkiai – padidėjo jaunesnių nei 35 m. amžiaus ūkių valdytojų dalis (nuo 5,9 proc. 2010 m. iki 7,3 proc. 2016 m.).

Žemės ūkio sektoriaus analizė – ūkių valdytojų pasirengimas ūkininkauti

Situacija dėl ūkių valdytojų pasirengimo ūkininkauti išliko problemiška, kadangi per 2010–2016 m. laikotarpį didžiausią ūkių valdytojų dalį sudarė ūkių valdytojai, turintys tik praktinės patirties.

Esamos situacijos vertinimas, atsižvelgiant į tikslą – gerinti ūkininkų padėtį vertės grandinėje (c)

Rodikliai:

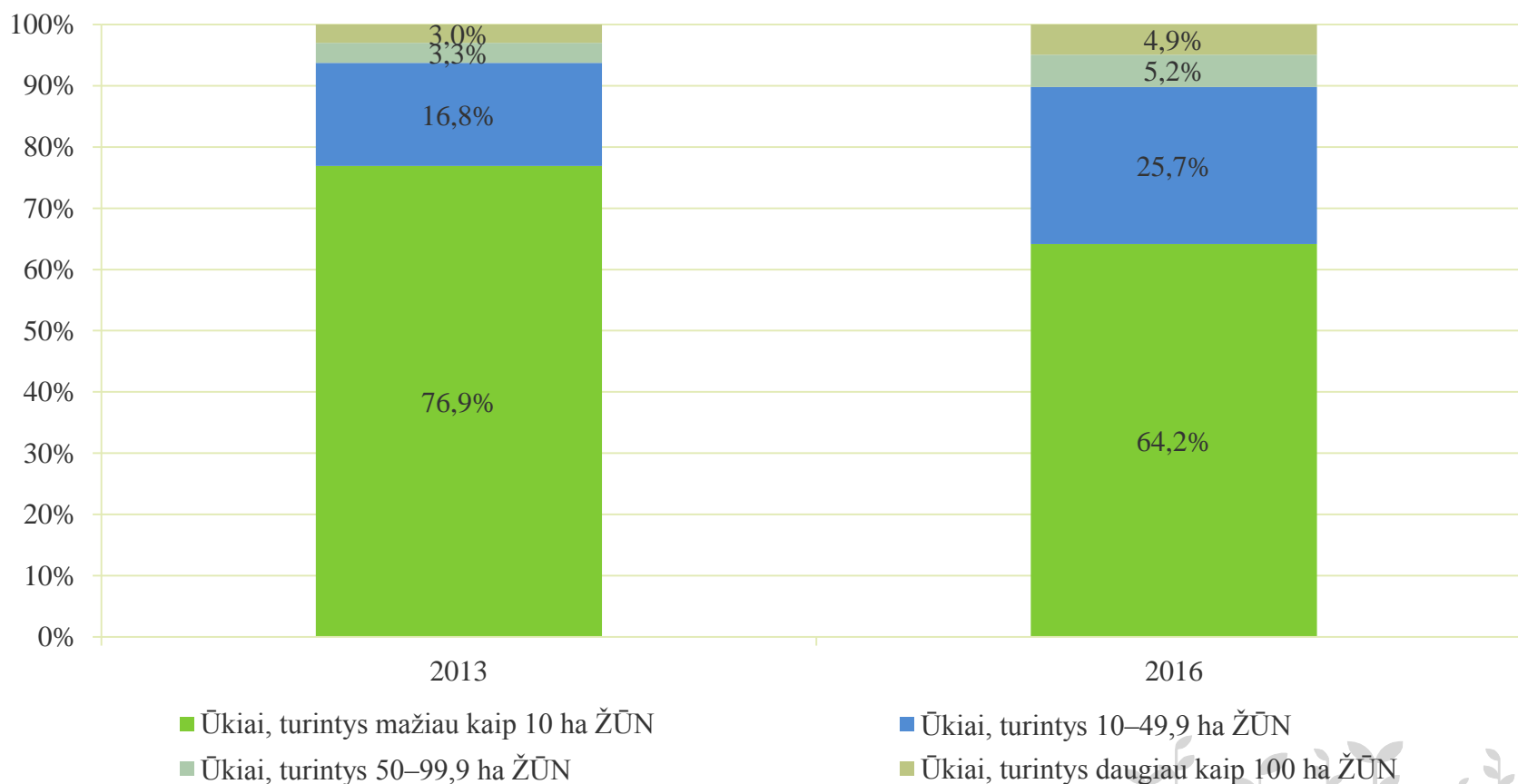
- Ūkių, tiesiogiai parduodančių daugiau kaip 50 proc. produkcijos, dalis.
- Ūkininkų ir kitų žemės ūkio veiklą vykdančių subjektų, perdirbančių produkciją savo ūkiuose, skaičius.
- Ūkio subjektų, sertifikavusių produktų gamybą pagal nacionalinę žemės ūkio ir maisto kokybės sistemą, skaičius.
- Žemės ūkio kooperatyvų skaičius ir jų veikloje dalyvaujančių ūkininkų ir kitų žemės ūkio veiklą vykdančių subjektų skaičius.

Ūkių, tiesiogiai parduodančių daugiau kaip 50 proc. produkcijos, dalis

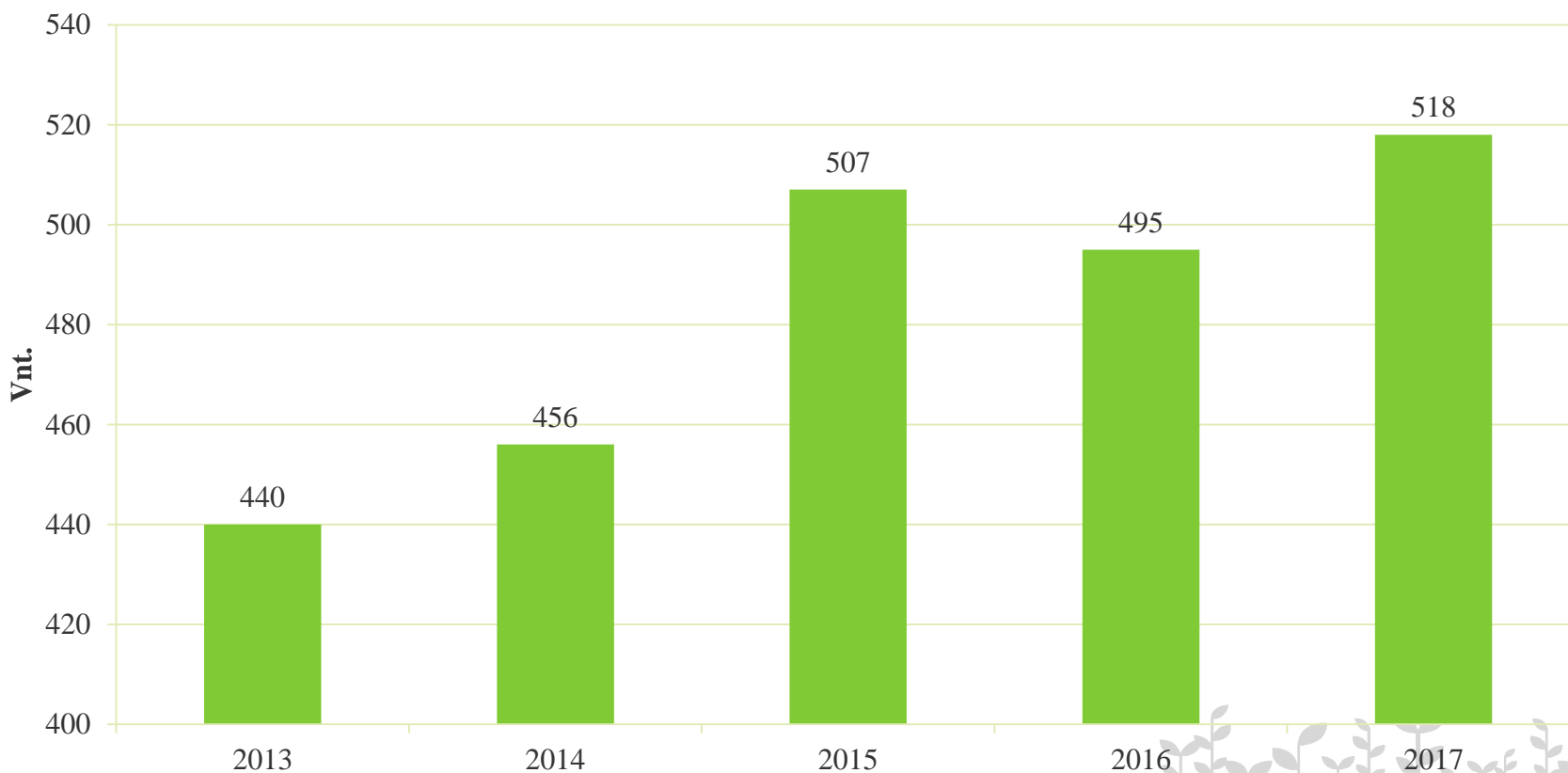
2013 m. 39,6 proc., o 2016 m. – 24,3 proc. visų šalies ūkių nurodė, kad tiesiogiai parduoda daugiau kaip 50 proc. produkcijos. Absoliučią daugumą šių ūkių (2013 m. – 76,9 proc., 2016 m. – 64,2 proc.) sudarė smulkūs ūkiai, turintys mažiau kaip 10 ha ŽŪN.

Ūkininkų ir kitų žemės ūkio veiklą vykdančių subjektų, perdirbančių produkciją savo ūkiuose, skaičius

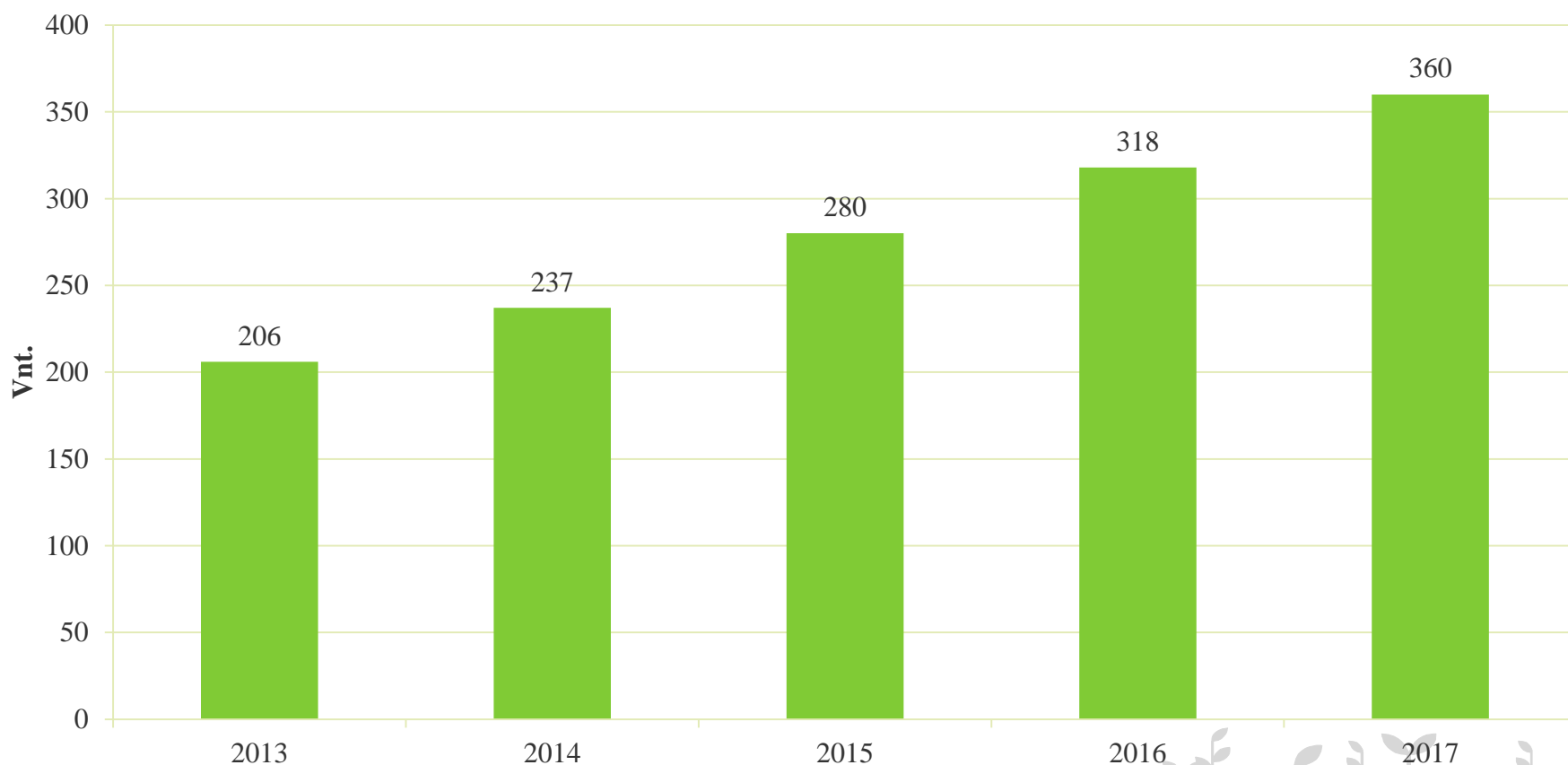
Tik nedidelė žemės ūkio ir maisto produktų gamintojų dalis vykdo pirminį arba antrinį savo gaminamos produkcijos perdirbimą. 2017 m., palyginti su 2013 m., maisto tvarkymo subjektų registre įregistruotų ūkininkų ir kitų žemės ūkio veiklą vykdančių subjektų, perdirbančių produkciją savo ūkiuose, skaičius padidėjo nuo 440 iki 518.

Ūkininkų ir kitų žemės ūkio veiklą vykdančių subjektų, perdirbančių produkciją savo ūkiuose, skaičius

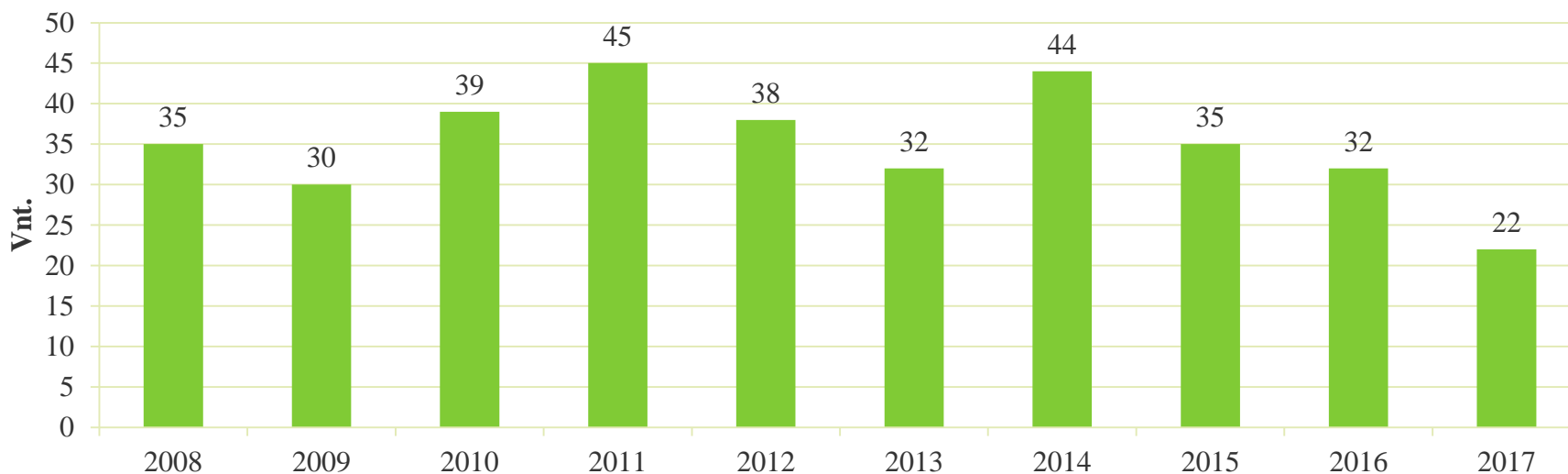
2013 m. pabaigoje 206 gamintojai, o 2017 m. pabaigoje – 360 gamintojų rinkai tiekė pagal nacionalinę žemės ūkio ir maisto kokybės sistemą pagamintus produktus. Nepaisant šio augimo, nacionalinės kokybės žemės ūkio ir maisto produktų gamintojų skaičius yra palyginti mažas.

Žemės ūkio kooperatyvų skaičius ir jų veikloje dalyvaujančių ūkininkų ir kitų žemės ūkio veiklą vykdančių subjektų skaičius

- Viena iš galimybių ūkininkams, ypač smulkiems, išsilaikyti ir pagerinti savo padėtį rinkoje yra kooperacija. Per 2008–2017 m. laikotarpį Lietuvoje kiekvienais metais vidutiniškai 35 kooperatinės bendrovės buvo pripažintos žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis (kooperatyvais). 2018 m. šalyje pripažinimą yra gavę apie 200 žemės ūkio kooperatyvų.
- Bendradarbiavimo tarp Lietuvos ūkininkų mastas iki šiol nebuvo didelis. Šalies žemės ūkio kooperatyvai pasižymi mažu narių skaičiumi. Pastaruoju metu atliktų apklausų duomenimis, didžioji dalis žemės ūkio kooperatyvų nurodė, kad turi mažiau kaip 10 narių.

Esamos situacijos vertinimas, atsižvelgiant į tikslą – padėti švelninti klimato kaitą bei prisitaikyti prie jos ir plėtoti darniąją energetiką (d)

Rodikliai:

- Žemės ūkio sektoriuje išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekis.
- Dirvožemyje esančios organinės anglies kiekis.
- Energijos gamyba iš atsinaujinančių žemės ir miškų ūkio šaltinių.

Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis Lietuvoje ir ES-28 šalyse 2012–2016 m.

Per 2012–2016 m. laikotarpį visų sektorių išskiriamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis Lietuvoje sumažėjo 5,3 proc. (ES-28 šalyse – 4,9 proc.), tačiau iš žemės ūkio veiklos išskiriamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis padidėjo 7,2 proc. (ES-28 šalyse – 0,6 proc.).

Rodiklis	2012	2013	2014	2015	2016
Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis iš žemės ūkio veiklos ES-28, mln. t	487,355	486,194	492,904	485,378	490,098
Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis iš žemės ūkio veiklos Lietuvoje, mln. t	5,916	6,215	7,044	6,705	6,344
Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis iš visų ekonomikos sektorių ES-28, mln. t	4690,096	4596,363	4427,324	4460,500	4440,775
Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis iš visų ekonomikos sektorių Lietuvoje, mln. t	21,412	20,158	20,141	20,422	20,372
Šiltnamio efektą sukeliančių dujų dalis iš žemės ūkio veiklos ES-28, proc.	10,4	10,6	11,1	10,9	11,0
Šiltnamio efektą sukeliančių dujų dalis iš žemės ūkio veiklos Lietuvoje, proc.	27,6	30,8	35,0	32,8	31,1

Dirvožemio organinės anglies kiekis Lietuvos ir kai kurių ES šalių ariamojoje žemėje 2015 m.

Lietuvos dirvožemio būklė, palyginti su kitomis panašias gamtines sąlygas turinčiomis šalimis, yra viena prasčiausių. Dirvožemio organinės anglies kiekis ariamojoje žemėje 2015 m. buvo 24,9 g/kg, iš viso siekė 215,7 mega tonos. Du trečdaliai dirvožemio organinės anglies kiekio yra pievose, vienas trečdalis – pasėliuose.

ES šalis	Bendras organinės anglies kiekis ariamojoje žemėje, mega t				Vidutinis organinės anglies kiekis, g/kg	Organinės anglies kiekio standartinis nuokrypis, g/kg
	iš viso	pasėlių žemėje	pievų žemėje	daugiamečių augalų pasėlių žemėje		
Airija	807,8	17,9	789,9	0,0	82,4	91,8
Suomija	635,8	281,7	354,1	0,0	60,5	75,6
Estija	175,9	34,8	141,0	0,0	50,6	77,0
Švedija	550,9	107,0	443,9	0,0	47,9	51,9
Latvija	207,8	37,1	170,6	0,0	35,7	60,1
Nyderlandai	273,9	44,8	229,1	0,0	32,0	40,6
Austrija	263,2	64,5	198,6	0,0	30,4	21,8
Vokietija	1306,0	415,5	851,7	38,8	30,1	46,4
Danija	258,0	114,7	143,3	0,0	25,8	34,4
Lietuva	215,7	71,9	143,8	0,0	24,9	43,7
Lenkija	945,4	345,1	582,5	17,8	21,9	44,2

Lietuvos ir ES žemės ūkyje ir miškininkystėje iš atsinaujinančių išteklių pagaminama energija 2010 ir 2016 m.

Per 2010–2016 m. laikotarpį didėjo energijos iš atsinaujinančių žemės ūkio išteklių gamyba, o jos dalis visoje pirminėje energijos iš atsinaujinančių išteklių gamyboje mažėjo. 2016 m. žemės ūkyje iš atsinaujinančių išteklių pagaminta energija siekė 109 tūkst. t naftos ekvivalentu (tne) ir visoje pirminėje energijos iš atsinaujinančių išteklių gamyboje sudarė 7,3 proc. (vidutiniškai ES-28 šalyse – 11,7 proc.). Daugiausia energijos pagaminta iš miškininkystės atsinaujinančių išteklių.

Rodiklis	2010	2016
Lietuvos žemės ūkyje iš atsinaujinančių išteklių pagaminama energija, tūkst. tne	105	109
Lietuvos žemės ūkyje iš atsinaujinančių išteklių pagaminamos energijos dalis visoje pirminėje energijos iš atsinaujinančių išteklių gamyboje, proc.	8,8	7,3
ES žemės ūkyje iš atsinaujinančių išteklių pagaminamos energija dalis visoje pirminėje energijos iš atsinaujinančių išteklių gamyboje, proc.	10,6	11,7
Lietuvos miškininkystėje iš atsinaujinančių išteklių pagaminama energija, tūkst. tne	1002	2000
Lietuvos miškininkystėje iš atsinaujinančių išteklių pagaminamos energijos dalis visoje pirminėje energijos iš atsinaujinančių išteklių gamyboje, proc.	84,5	80,1
ES miškininkystėje iš atsinaujinančių išteklių pagaminamos energijos dalis visoje pirminėje energijos iš atsinaujinančių išteklių gamyboje, proc.	48,5	44,7

Esamos situacijos vertinimas, atsižvelgiant į tikslą – skatinti darnųjį vystymąsi ir veiksmingą gamtos išteklių, tokių kaip vanduo, dirvožemis ir oras, valdymą (e)

Rodikliai:

- Žemės ūkio paskirties žemės ploto, kuriam būdinga vidutinė arba stipri dirvožemio erozija, procentinė dalis.
- Žemės ūkio sektoriuje išmetamo amoniako kiekis.
- Bendras maistingųjų medžiagų balansas žemės ūkio paskirties žemėje.
- Nitratai požeminiame vandenyje.
- Vandens suvartojimo indeksas.

Žemės ūkio paskirties žemė, kuriai būdinga vidutinio sunkumo ir stipri vandens erozija (dirvožemio praradimas >11 t) Lietuvoje ir kai kuriose ES šalyse, 2012 m.

2012 m. Lietuvoje žemės ūkio paskirties žemės, kuriai būdinga vidutinio sunkumo ir stipri vandens erozija (dirvožemio praradimas >11 t) buvo 0,6 tūkst. ha. 2012 m. Lietuvoje dirvožemio praradimo dėl vandens sukeltos erozijos tempas buvo 0,49 t/ha (ES-28 – 2,40 t/ha) per metus.

ES šalis	Dirvožemio praradimo dėl vandens sukeltos erozijos tempas, t/ha/metai	Paveiktas žemės ūkio plotas, tūkst. ha	Paveiktas ariamosios ir daugiamečių sodinių žemės plotas, tūkst. ha	Paveiktas daugiamečių pievų ir ganyklų žemės plotas, tūkst. ha	Paveikto žemės ūkio ploto dalis, proc.	Paveikto ariamosios ir daugiamečių sodinių žemės ploto dalis, proc.	Paveikto daugiamečių pievų ir ganyklų žemės ploto dalis, proc.
Austrija	7,32	690,6	243,7	446,9	21,0	12,2	34,3
ES-28	2,40	14137,2	12025,5	2111,8	6,7	7,5	4,2
Vokietija	1,18	286,9	242,7	44,2	1,4	1,7	0,7
Lenkija	0,93	258,0	257,0	1,0	1,4	1,6	0,0
Švedija	0,39	13,2	12,3	0,9	0,3	0,3	0,2
Airija	1,12	14,7	6,7	8,0	0,3	0,8	0,2
Lietuva	0,49	0,6	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Latvija	0,33	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Estija	0,21	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Nyderlandai	0,27	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Danija	0,50	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Suomija	0,05	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0

Nacionalinėje Lietuvos ir ES teritorijoje išmetamų amoniako (NH₃) teršalų kiekis 2012–2016 m.

Nacionalinėje Lietuvos ir ES teritorijoje didžiausias išmetamų amoniako (NH₃) teršalų kiekis yra iš žemės ūkio veiklos. 2016 m. Lietuvoje išmetamų amoniako (NH₃) teršalų dalis iš žemės ūkio veiklos siekė 88,8 proc. (ES-28 šalyse – 92,3 proc.).

Rodiklis	2012	2013	2014	2015	2016
Bendras ES-28 teritorijoje išmetamų amoniako (NH₃) teršalų kiekis, t	3811757	3804471	3835683	3896309	3912609
Bendras Lietuvos teritorijoje išmetamų amoniako (NH₃) teršalų kiekis, t	35298	34585	34596	34720	34025
ES-28 teritorijoje iš žemės ūkio veiklos išmetamų amoniako (NH₃) teršalų kiekis, t	3503805	3498974	3542552	3596087	3611068
Lietuvos teritorijoje iš žemės ūkio veiklos išmetamų amoniako (NH₃) teršalų kiekis, t	31830	31146	31081	31000	30223
ES-28 teritorijoje iš žemės ūkio veiklos išmetamų amoniako (NH₃) teršalų dalis, proc.	91,9	92,0	92,4	92,3	92,3
Lietuvos teritorijoje iš žemės ūkio veiklos išmetamų amoniako (NH₃) teršalų dalis, proc.	90,2	90,1	89,8	89,3	88,8

Bendrasis maistingųjų medžiagų balansas Lietuvoje ir ES 2011–2015 m., kg/ha ŽŪN

Dėl nesubalansuoto trąšų naudojimo Lietuvos žemės ūkio paskirties žemėje 2011–2015 m. buvo stebimas azoto (vidutiniškai 30,0 kg/ha) ir fosforo (vidutiniškai 3,0 kg/ha) perviršis dirvožemyje.

Rodiklis	2011	2012	2013	2014	2015
Azoto balansas ES	49	50	49	47	51
Azoto balansas Lietuvoje	40	29	31	25	25
Fosforo balansas ES	1	2	2	1	1
Fosforo balansas Lietuvoje	5	7	2	1	1

Nitratai Lietuvos ir kai kurių ES šalių gėlame vandenyje 2012 m.

Lietuvoje požeminio vandens kokybė yra viena geriausių ES. 2012 m. buvo 0,6 proc. prastos kokybės požeminio vandens. Ne maža dalis paviršinio vandens telkinių dėl pasklidosios taršos vis dar neatitinka geros būklės reikalavimų pagal Bendrosios vandenuų direktyvos kriterijus: aukštos kokybės paviršinio vandens telkinių dalis 2012 m. sudarė 72,2 proc.

ES šalis	Paviršinis vanduo			Požeminis vanduo		
	aukšta kokybė (<2,0 mg N/l)	vidutiniška kokybė (>=2,0 ir <5,6 mg N/l)	prasta kokybė (>=5,6 mg N/l)	aukšta kokybė (<25 mg NO ₃ /l)	vidutiniška kokybė (>=25 ir <50 mg NO ₃ /l)	prasta kokybė (>=50 mg NO ₃ /l)
Suomija	98,3	1,7	0,0	96,5	3,5	0,0
Švedija	93,2	6,8	0,0	92,2	5,8	1,9
Latvija	80,0	20,0	0,0	100,0*	0,0*	0,0*
Airija	72,8	26,6	0,6	88,9	11,1	0,0
Lietuva	72,2	24,1	3,7	96,2	3,1	0,6
Estija	62,9	32,3	4,8	85,9	11,9	2,1
ES-28	56,9	31,7	11,4	74,1	14,2	11,7
Vokietija	25,9	69,3	4,8	66,6	18,0	15,4
Danija	15,0	80,0	5,0	63,6	15,9	20,5
Lenkija	12,4	49,1	38,5	87,6	8,3	4,1
Nyderlandai	7,1*	92,9*	0,0*	79,4	6,5	14,1

Vandens suvartojimo indeksas (WEI) Lietuvoje ir kai kuriose ES šalyse 2011–2015 m., proc.

Lietuvoje vandens suvartojimo indeksas yra vienas žemiausių ES. Per penkerių metų laikotarpį jis sumažėjo 1 proc. punktu – nuo 2,8 proc. 2011 m. iki 1,8 proc. 2015 m.

ES šalis	2011	2012	2013	2014	2015
Latvija	1,1	0,8	0,7	n. d.	n. d.
Lietuva	2,8	n. d.	n. d.	1,7	1,8
Danija	5,9	4,0	4,7	4,6	n. d.
Nyderlandai	11,2	11,7	11,7	10,3	n. d.
Estija	15,2	13,2	14,2	14,0	n. d.
Lenkija	19,8	19,1	18,7	18,8	18,4

Esamos situacijos vertinimas, atsižvelgiant į tikslą – padėti apsaugoti biologinę įvairovę, gerinti ekosistemines paslaugas ir išsaugoti buveines bei kraštovaizdžius (f)

Rodikliai:

- Žemės naudmenose gyvenančių paukščių indeksas.
- Procentinė su žemės ūkiu susijusių Bendrijos svarbos buveinių ir rūšių, kurioms būdingos stabilumo arba didėjimo tendencijos, dalis

Žemės ūkio naudmenose gyvenančių paukščių indeksas (2000=100) Lietuvoje ir kai kuriose ES šalyse 2010–2014 m.

Lietuvoje nyko agrarinio kraštovaizdžio biologinė įvairovė: 2014 m., palyginti su 2000 m., žemės ūkio naudmenose gyvenančių paukščių populiacijos indeksas sumažėjo 22,0 proc. punktais ir buvo vienas žemiausių ES-28 (Lietuvoje – 78,0 proc. 2014 m., ES – 84,3 proc. 2013 m.)

ES šalis	2010	2011	2012	2013	2014
Latvija	121,3	103,1	119,3	123,0	116,3
Airija	98,4	98,5	98,8	91,1	93,0
Lenkija	87,8	87,2	84,5	85,1	84,4
Vokietija	87,2	81,2	85,5	82,6	n.d.
Suomija	82,0	87,7	82,2	79,3	81,7
Danija	88,4	75,8	76,8	77,4	88,3
Estija	69,8	68,2	70,7	73,8	78,1
Lietuva	83,1	74,9	69,7	72,2	78,0
Švedija	72,3	77,6	69,4	68,1	71,7
Nyderlandai	71,8	83,5	75,3	67,1	72,9
Austrija	70,9	68,1	69,3	63,4	58,2

Su žemės ūkiu susijusių Bendrijos svarbos buveinių ir rūšių, kurioms būdingos stabilumo arba didėjimo tendencijos, dalis Lietuvoje ir ES-28 šalyse 2013–2017 m., proc.

Lietuvos Buveinių direktyvoje nurodytų teritorijų pakankamumas 2013 m. buvo vienas žemiausių ES (77,0 proc.). Vidutiniškai ES Bendrijos svarbos vietovių pakankamumo indeksas siekė 92 proc., šešiolikoje ES šalių šis indeksas siekė 95 proc. ir daugiau, Airijoje – 100 proc., vienuolikoje šalių (tarp jų ir Lietuvoje) – 70–95 proc., o Kipre – vos 46 proc.

Rodiklis	2013	2014	2015	2016	2017
ES-28 plotas, km ²	4346742	4346742	4346742	4346742	4346742
Lietuvos plotas, km ²	65301	65301	65301	65301	65301
ES-28 saugomos sausumos teritorijos plotas, km ²	787766	788488	787606	789081	790213
Lietuvos saugomos sausumos teritorijos plotas, km ²	7890	7933	7938	8086	8086
Sausumos saugoma teritorija ES-28, proc.	18,1	18,1	18,1	18,2	18,2
Sausumos saugoma teritorija Lietuvoje, proc.	12,1	12,1	12,2	12,4	12,4
Sausumos saugoma teritorija (pakankamumo indeksas) ES-28	92,0	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.
Sausumos saugoma teritorija (pakankamumo indeksas) Lietuvoje	77,0	n. d.	n. d.	n. d.	n. d.

Sektorių apibrėžimas

- Reglamento projekto III skyriuje “Sektorinių intervencinių priemonių rūšys“ yra nustatytos taisyklės dėl intervencinių priemonių, taikomų šiuose **sektoriuose** – vaisių ir daržovių sektoriuje, bitininkystės produktų sektoriuje, vyno sektoriuje, apynių sektoriuje, alyvuogių aliejaus ir valgomųjų alyvuogių sektoriuje ir kituose sektoriuose, nurodytuose Reglamento (ES) Nr. 1308/2013 1 straipsnio 2 dalies a–h, k, m, o–t ir w punktuose.
- Reglamento (ES) Nr. 1308/2013 1 straipsnio 2 dalyje yra nurodyta, kad **žemės ūkio produktai suskirstomi į šiuos sektorius**: pvz., grūdų, cukraus, vaisių ir daržovių, galvijienos, pieno ir pieno produktų, kiaulienos, paukštienos ir kt.

Aukštesnės pridėtinės vertės produktais vadinami produktai, už kuriuos vartotojas yra pasirengęs mokėti didesnę kainą:

- produkcija su geografinės nuorodos;
- ekologinė produkcija,
- išskirtinės kokybės produktai;
- funkcinis maistas;
- produkcija, pagaminta neindustrinėmis ir gamtą tausojančiomis technologijomis ir t.t.

- biomasės gamybos sektoriai – žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė;
- pilnutinai (t. y. 100 proc.) biogrįsti apdirbamosios gamybos sektoriai. Tai maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių gamyba; medienos, kamštienos ir jų gaminių, išskyrus baldus, gamyba; popieriaus ir jo gaminių gamyba, odos ir jos dirbinių gamyba;
- dalinai (t. y. mažiau nei 100 proc.) biogrįsti apdirbamosios gamybos sektoriai, kur biomasė naudojama kaip dalis žaliavos. Tai tekstilės, chemijos pramonės, pagrindinių vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų, guminių ir plastikinių gaminių, baldų ir kita gamyba.

Ačiū už dėmesį!

